

**SFÂNTUL AMFILOHIE
DE ICONIUM**

SCRIERI

Traducere din limba greacă veche și note de
OANA COMAN

Studiu introductiv de CONSTANTIN CREȚU

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfîntitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2015

CUPRINS

Abrevieri.....	9
Studiu introductiv (Constantin Crețu)	11

OMILII

Omilia I. A lui Amfilohie, episcop de Iconium, la sărbătoarea Nașterii Marelui Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos	37
Omilia II. A lui Amfilohie, episcop de Iconium, la Născătoarea de Dumnezeu, la Simeon și la Ana	46
Omilia III. Cuvântul lui Amfilohie, episcop de Iconium, despre Lazăr cel [mort] de patru zile	57
Omilia IV. Cuvântul lui Amfilohie, episcop de Iconium, la femeia cea păcătoasă care L-a uns pe Domnul cu mir și la fariseu	64
Omilia V. Cuvântul lui Amfilohie, episcop de Iconium, la Sâmbăta Mare	82
Omilia VI. Cuvânt împotriva ereticilor, al Sfântului Părintelui nostru Amfilohie, episcop de Iconium, la [versetul] <i>Tată, de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta!</i>	87
Fragmente din Omilia VI. La [versetul] <i>Tată, de este cu puțință</i> [Fragmente]	103

Omilia VII. A fericitului Amfilohie, episcop de Iconium, despre cei nou luminați și la Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos	107
Omilia VIII. Cuvântul lui Amfilohie, episcop de Iconium, la Zaheu	115
Omilia IX. A lui Amfilohie, episcop de Iconium	126
Omilia X. A lui Amfilohie, episcop de Iconium, la ceea ce s-a spus de Ioan Evanghelistul: <i>Tatăl Care M-a trimis este mai mare decât Mine</i>	135
Fragmente din Omilia X. La [versetul]: <i>Pentru că Tatăl este mai mare decât Mine</i> [Fragmente]	151
Omilia XI. La Nașterea după trup a Domnului	158
Omilia XII. La [versetul]: <i>Adevărat, adevărat vă zic vouă: cel ce aude cuvântul Meu</i>	160
Omilia XIII. La [cuvintele]: <i>Domnul M-a zidit început al căilor Lui</i>	162
Omilia XIV. La cuvintele: <i>Mă sui la Tatăl Meu</i>	163
Omilia XV. Împotriva arienilor, în legătură cu acest cuvânt: <i>De ce spui că sunt bun?</i>	164
Omilia XVI. La [cuvintele]: <i>Eu vuez pentru Tatăl</i>	166
Omilia XVII. Prima omilie a lui Amfilohie, episcop de Iconium, la [cuvintele]: <i>ziua și ora</i>	168
Omilia XVIII. La [cuvintele]: <i>Pentru că Eu n-am vorbit de la Mine</i>	170
Omilia XIX. Despre Fiul	171
Omilia XX	173
Omilia XXI	174

ALTE SCRIERI

Scolie marginală referitoare la slăvirea Domnului	179
Despre Duhul Sfânt	180
Din [tratatul] <i>Despre scrierile cu titlu fals ale ereticilor</i> al Sfântului Amfilohie, episcop de Iconium	182
Epistola sinodală a lui Amfilohie, episcop de Iconium	183
Scrisoare către Seleucos	187
Scrisoare către Pancharios	191
Împotriva ereticilor	192
Bibliografie generală.....	233
Indice de referințe scripturistice	239

Studiu introductiv

Despre Sfântul Amfilohie de Iconium se știe foarte puține lucruri, iar ceea ce este cunoscut ne parvine din câteva scrieri care s-au păstrat de la el, din scrisorile unor apropiați ai săi sau din unele referințe din istoria bisericească¹. Cele mai multe informații și amănunte referitoare la viața și activitatea Sfântului Amfilohie ne sunt furnizate de scrisorile Sfântului Vasile și ale Sfântului Grigorie de Nazianz care i-au fost adresate și pe baza cărora vom încerca să reconstituim principalele coordonate biografice pe care se conturează această figură emblematică pentru epoca în care a trăit. Din păcate însă, toate scrisorile lui Amfilohie și o mare parte din opera sa au fost pierdute. Cu toate că numele său este mai puțin cunoscut decât al celor trei mari capadocieni din generația lui, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nyssa sau vărul său, Sfântul Grigorie de Nazianz, el a jucat un rol destul de important în epocă și pe nedrept personalitatea lui a fost lăsată în umbră². Chiar dacă nu s-a ridicat la înălțimea speculației teologice a celor trei sfinți menționați, el a întreprins o activitate plină de efervescență contra

---

¹ Monte Shanks, „The Life of Amphilochius of Iconium: A Great Cappadocian”, în *Eusebia* 8 (2007), p. 1. V. on-line: <http://www.andrewfullercenter.org/files/the-life-of-amphilochius-a-great-cappadocian.pdf>, accesat pe 22 decembrie 2014.

² Michel Bonnet, Sever J. Voicu, *Introducere la Amphiloque d'Iconium, Homélie*, tome I (Homélie 1-5), în col. *Sources Chrétiennes*, 552, éditions du Cerf, Paris, 2012, p. 11.

ereziilor vremii, participând la mai multe sinoade locale și, mai cu seamă, la cel de-al doilea Sinod Ecumenic de la Constantinopol (381)³.

Date biografice importante despre Amfilohie ne sunt furnizate în *Epigramele* Sfântului Grigorie de Nazianz⁴, vărul lui Amfilohie. S-a născut în jurul anului 340, cel mai probabil în 345, în Cezareea Capadociei⁵. Tatăl viitorului episcop de Iconium, care se numea tot Amfilohie⁶, a fost fratele Nonei, mama Sfântului Grigorie de Nazianz. Era originar din Diocezarea⁷ și făcea parte dintr-o familie „bogată și nobilă”⁸, fiind un foarte bun retor și profesor de oratorie⁹ și, de asemenea, un priceput

³ S.J. Voicu, „Amphiloque d’Iconium”, în *Dictionnaire Encyclopédique du Christianisme Ancien*, Angelo di Berardino (ed.), vol I (A-I), Cerf, Paris, p. 104.

⁴ Grégoire de Nazianze, *Anthologie Palatine*, t. 6, livre 8, éd. et trad. P. Waltz dans *Anthologie grecque*, 1re partie [*Anthologie Palatine*], Collection des Universités de France, Les Belles Lettres, Paris, 1960; *apud* M. Bonnet, S.J. Voicu, *Introd.*, p. 13.

⁵ G. Bareille, „Amphilocius”, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, A. Vacant (ed.), tome I, 2° partie (fasc. IV-VI, Almain-Arianisme), p. 1121; A.G. Gibson, „Amphilochius of Iconium, St.”, în *New Catholic Encyclopedia*, second edition, vol. 1 (A-Azt), Thomson/Gale, The Catholic University of America, Washington, D.C., 2003, p. 365.

⁶ „Cel Bătrân”, așa cum apare în scrisorile Sf. Grigorie de Nazianz către el. Vezi St. Gregory Nazianzen, *Ep. LXIII*, în Philip Schaff, Henry Wace, (eds.), *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church*, second series, vol. VII [*Select Letteres of Saint Gregory Nazianzen, Archbishop of Constantinople*, trad. eng. și note Charles Gordon Browne, James Edward Swallow], Wm.B Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1994, p. 468 (abv. NPNF2-07).

⁷ „Căci mult ai plâns după Diocezarea, patria ta iubită”, Grig. Naz., *Anthologie...*, *épigramme* 60, 78; *apud* M. Bonnet, S.J. Voicu, *Introd.*, p. 16.

⁸ Grig. Naz., *Anthologie...*, *épigramme* 132, 3; *apud* M. Bonnet, S.J. Voicu, *Introd.*, p. 16.

⁹ „În predarea artei cuvântului era incomparabil”. Grig. Naz., *Anthologie...*, *épigramme* 12, 5. „Am scris acest vers pentru a-ți aduce mulțumire prin cuvântul meu, Amfilohie, pentru această artă a cuvântului pe care am învățat-o de la tine”, Grig. Naz., *Anthologie...*, *épigramme* 133, 5-6; *apud* M. Bonnet, S.J. Voicu, *Introd.*, p. 17.

avocat (σχολαστικός)¹⁰. Mama, pe nume Livia, s-a stins repede din viață, pe la 40 de ani, lăsând în urmă, în afară de Amfilohie, alți doi copii, pe Eufimie, care s-a stins din viață la doar 20 de ani, puțin după moartea mamei, și o fată, pe nume Teodosia¹¹.

Cu toate că există puține surse care să vorbească despre educația sa, unele aspecte se pot deduce din contextul epocii și din unele scrisori. Așa cum era obiceiul în epocă, familiile aristocratice ofereau o educație aleasă copiilor, începând încă de la vârsta de 7 ani, când învățau, în particular, să citească, să scrie și să socotească sub îndrumarea unui așa-numit γρομματιστής¹². Până la vârsta de 15 ani se studiau scriitorii clasici, după care, de obicei, tânărul era pregătit pentru a studia retorica¹³. Ca și alți Părinți eminenți ai Bisericii, Amfilohie a beneficiat cu siguranță de o astfel de educație profană, pregătindu-se cel mai probabil pentru a deveni avocat¹⁴. Dacă referitor la această primă parte a formării sale intelectuale nu există date certe, ceea ce știm sigur este că a urmat cursurile de retorică în Antiohia, cu vestitul Libanius¹⁵, pe care tatăl său

¹⁰ „Acest om care folosea împotriva adversarilor săi o elocință arzătoare”, Grig. Naz., *Anthologie...*, *épigramme* 136, 1; *apud* M. Bonnet, S.J. Voicu, *Introd.*, p. 17.

¹¹ M. Bonnet, S.J. Voicu, *Introd.*, pp. 18-22.

¹² Henri Irénée Marrou, *Histoire de l'éducation dans l'antiquité*, Seuil, Paris, 1958, p. 139; *apud ibidem*, p. 23.

¹³ P. Petit, *Les étudiants de Libanius*, Paris, 1957, p. 32; *apud Ibidem*.

¹⁴ J.B. Lightfoot, „Amphilochius (1), archbp. of Iconium”, în Henry Wace, William C. Piercy (eds.), *A Dictionary of Christian Biography and Literature to the End of the Sixth Century A.D., with an Account of the Principal Sects and Heresies*, Hendrickson Publishers, Grand Rapids, Michigan, 1999, p. 24.

¹⁵ A.G. Gibson, „Amphilochius of Iconium, St.”, p. 365. Chiar dacă Libanius era păgân, acest lucru nu l-a împiedicat pe tatăl lui Amfilohie să-și dea copiii (și Eufimie a participat, de asemenea, la aceste cursuri) sub îndrumarea lui, cultura greacă fiind, după cum se vede, destul de apreciată și considerată chiar necesară în dezvoltarea armonioasă din punct de vedere intelectual și chiar moral a unui tânăr (M. Bonnet, S.J. Voicu, *Introd.*, p. 24). De această cultură profană au beneficiat, cum se știe, și ceilalți Părinți

îl cunoscuse pe când erau amândoi studenți¹⁶, cel mai probabil la Atena, unde Libanius a studiat între 336 și 340¹⁷.

Majoritatea cercetătorilor susțin că Amfilohie a fost avocat în Constantinopol timp de șase ani¹⁸, deși nu există surse care să ateste cu certitudine acest lucru¹⁹. Însă câteva dovezi destul de concludente care atestă faptul că într-adevăr a exercitat public profesia de avocat se regăsesc în *Scrisorile* 11 și 13 ale Sfântului Grigorie de Nazianz²⁰, care îi sunt adresate lui Amfilohie. În *Scrisoarea* 9, Sfântul Grigorie îi cere lui Amfilohie să intervină în favoarea unui diacon din Nazianz, pe nume Euthalios, căruia i se pretindea din partea unor șefi ai administrației

---

capadocieni, iar acest lucru s-a resimțit din plin în scrierile și cuvântările lor. „Selecția a ceea ce era bun și folositor pentru Părinții capadocieni și alții, scrie renumitul patrolog român I.G. Coman, se făcea însă pe materialul culturii păgâne, singura cultură recunoscută și încă substanțială în sec. al IV-lea al erei creștine. Nu era ușor să alegi din această cultură veche, bogată și variată [...]. Ce se putea lua și ce nu se putea lua din acest păgânism complicat și înrădăcinat? Selecția elementelor bune și folositoare din păgânism puneau, de fapt, încă o dată, problema raporturilor de valori dintre păgânism și creștinism [...]. Părinții capadocieni critică deseori cultura păgână, uneori o condamnă sever, îndeosebi Sf. Vasile, dar ei sunt pentru un contact cu elementele bune și utile ale acestei culturi, în speță ale elenismului”. Pr. Ioan G. Coman, „Studiile universitare ale Părinților capadocieni”, în Emilian Popescu, Adrian Marinescu (ed.), Sfântul Vasile cel Mare. *Închinare la 1630 de ani*, col. *Studia Basiliana* 2, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, p. 528.

¹⁶ Libanios, *Libanii Opera: Epistulae*, vol. 10, lettre 670, 3, ed. R. Foerster, Leipzig, 1921; *apud* M. Bonnet, S.J. Voicu, *Introd.*, p. 24.

¹⁷ M. Bonnet, S.J. Voicu, *Introd.*, p. 24.

¹⁸ A.G. Gibson, „Amphilochius of Iconium, St.”, p. 365; G. Bareille, „Amphilocius”, p. 1121; C. Moreschini susține că ar fi fost chiar judecător în Constantinopol. Vezi Claudio Moreschini, Enrico Norelli, *Istoria literaturii creștine vechi grecești și latine*, vol. II [*De la Conciliul de la Niceea până la începuturile Evului Mediu*, tomul I], trad. Elena Cărăboi et. alii, Ed. Polirom, Iași, 2004, p. 147.

¹⁹ Cel puțin când vine vorba de Constantinopol există serioase rețineri din partea cercetătorilor mai noi ai lui Amfilohie. Vezi M. Bonnet, S.J. Voicu, *Introd.*, pp. 36-37.

²⁰ În *NPNF2-07*, pp. 466-467.

Omilia I

A lui Amfilohie, episcop de Iconium, la sărbătoarea Nașterii Marelui Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos¹

1. Această pajiște² duhovnicească și strălucitoare, presărată cu frumusețea florilor cerești și îmbălsămată cu mireme apostolice, neprihănite, îmi pare a fi preînchipuirea dumnezeiescului rai. Căci, după cum acel loc sensibil și pur era împodobit cu pomi nesticăcioși și cu roade nemuritoare și cu nenumărate alte frumuseți preaminunate, la fel și acest alai³ cu dumnezeiască înfățișare a Bisericii preasfinte strălucește de taine inteligibile⁴ și negrăite. Al căror fundament

---

¹ Autenticitatea acestei omilii este contestată de unii. Data pronunțării ei nu se poate indica precis, cu atât mai mult cu cât, în secolul al IV-lea, Nașterea Domnului se sărbătorea la 25 decembrie în Occident și la 6 ianuarie în Orient (când se celebrau și Sărbătoarea Luminilor și Botezul Domnului). În a doua jumătate a secolului al IV-lea, Bisericile din Orient (în special cea din Capadocia) trec la sărbătorirea Nașterii la data de 25 decembrie, păstrând pentru 6 ianuarie Botezul. Prin urmare, este foarte probabil să fi fost rostită la 25 decembrie, deși referirile foarte numeroase la lumină ar putea indica și data de 6 ianuarie; acele aluzii pot fi și o simplă reminiscență din perioada când cele două sărbători erau la aceeași dată). Cf. Amphiloque d'Iconium, *Homélie*, SC 553, vol. 1, Les Éditions du Cerf, Paris, 2012, pp. 166-168.

² Imaginea pajiștii (λεῖμων) este folosită frecvent de Sfinții Părinți în sens spiritual, pentru a desemna fie raiul, fie Biserica. Aceeași imagine, îmbogățită, apare și în Omilia a VII-a.

³ Θίασος, termen specific cultului dionisiac, care desemna cortegiul însoțitor al lui Dyonisos. La scriitorii creștini el poate desemna adunarea creștinilor (ca în cazul de față), participarea la Sfintele Taine etc.

⁴ Este reiterată opoziția clasică, de factură platoniciană, dintre lumea sensibilă și lumea inteligibilă.

nezdruncinat, temelie solidă, început mântuitor și încununare preacinstită este pentru noi sărbătoarea de astăzi a sfintei nașteri a lui Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu⁵.

Pentru aceasta și cele vechi au fost profetite ca preînchipuire, și cele noi au fost limpede în toată lumea propovăduite,

pentru aceasta cerul s-a deschis și pământul s-a ridicat la dumnezeiască înălțime,

pentru aceasta raiul a fost înapoi dat oamenilor și stăpânirea morții a fost nimicită,

pentru aceasta puterea stricăciunii a fost călcată în picioare și închinarea aducătoare de moarte la diavol a luat sfârșit,

pentru aceasta patimile omenești au fost omorâte, iar viața stăpânirii îngerești⁶ reînnoită,

pentru aceasta înșelăciunea demonilor a fost izgonită, iar înțelepciunea lui Dumnezeu și preacurata venire au fost dezvăluite. *Căci nu înger, zice [Scriptura], nici trimis, ci Însuși Domnul va veni și îi va mântui!*⁷

O, bogăție nespusă a dumnezeieștilor vești bune!

O, cunoaștere nepovestită a tainelor pline de înțelepciune!

O, comoară nepieritoare de daruri dumnezeiești și ne-grăite!

O, har infinit al iubirii de oameni proniatoare!

*Căci Însuși Domnul, zice, va veni și ne va mântui!*⁸

În ce fel, dumnezeiescule profet⁹, propovăduiești că va veni la noi Domnul? Voi cuteza eu să vorbesc cu tine despre

⁵ Afirmație antiariană a Dumnezeirii lui Hristos.

⁶ Sintagma face aluzie la viața îngerească de dinaintea căderii, când omul era o creatură desăvârșită, comparabilă cu îngerii.

⁷ Is. 63, 9; 35, 4.

⁸ Is. 35, 4.

⁹ Isaia.

aceasta, preluând rolul bărbaților din vechime, care nu au sărbătorit acestea într-un decor așa solemn, plin de imnuri, nici nu au cunoscut nașterea nouă și preacurată a neprihănitei Fecioare, care nu au contemplat pe crainicul ceresc, adică steaua¹⁰ cu dumnezeiască înfățișare, nici n-au văzut dănuțurile sfinților îngeri, nici n-au auzit dumnezeieștile cuvinte pe care le vesteau adresându-se preoților păstori¹¹, bucurându-Se de Mântuitorul născut, nici n-au înțeles darurile magilor și închinarea divină.

Preluând, așadar, rolul acelora, te-aș întreba despre felul venirii. Probabil că profeția i-a înspăimântat foarte și de prea multă frică aproape că și-au pierdut mințile. Căci nu puteau concepe că Dumnezeu cel nemuritor va veni la oamenii cu totul pământești, Cel neatins la cei sensibili, Cel nevăzut la cei văzuți. Cum oare credeau că va veni Dumnezeu și Se va arăta?

Unii erau de părere că așa cum S-a arătat lui Avacum prin îngeri¹² sau cum S-a arătat din nou lui Moise prin foc în rug¹³ sau în felul în care S-a arătat lui Isaia prin serafimi¹⁴ sau lui Iezechiel prin heruvimi¹⁵. Astfel au mărturisit toți aceștia că L-au văzut pe Dumnezeu, în diferite feluri. Așadar, care

---

¹⁰ Cea care i-a călăuzit pe magi.

¹¹ Origen (în *Omiliile la Evanghelia după Luca*) este primul care vede în păstoria din scena Nașterii un simbol al păstorilor Bisericii (*i.e.* al preoților), de unde sintagma de „preoți păstori”. Cf. Amphiloque d’Iconium, *op. cit.*, vol. 1, p. 183.

¹² Cf. Fc. 18, 2. Avraam primește la stejarul din Mamvri trei călători cu chip de îngeri. De la începutul erei creștine îngerul era considerat ca fiind una dintre manifestările Logosului. Sfinții Părinți au văzut în teofaniile veterotestamentare o dovadă a originii eterne a Cuvântului Care S-a manifestat sub diverse forme.

¹³ Cf. Ieș. 3, 2. Rugul aprins ca modalitate de manifestare a lui Hristos apare și la Iustin Martirul (*Apologia I*, 62-63).

¹⁴ Cf. Is. 6, 2.

¹⁵ Cf. Iez. 10, 1

Omilia II

A lui Amfilohie, episcop de Iconium, la Născătoarea de Dumnezeu, la Simeon și la Ana¹

1. Mulți dintre marii bărbați admiră fecioria². Și, într-adevăr, vrednică este de admirație, pentru că este sădită în firea îngerilor, pentru că este însoțitoare nedespărțită a puterilor de sus, împreună-petrecătoare cu firile netrupești, luminătoare a Sfintei Biserici, pentru că biruie lumea, calcă în picioare patimile, înfrânează dorințele, pentru că nu are comuniune cu Eva, pentru că este lipsită de dureri³, pentru că are parte de curăție, pentru că este izbăvită de suspine, pentru că nu primește sentința de condamnare care spune: *Înmulțind voi înmulți durerile tale și suspinul tău; în dureri vei naște copii și către bărbatul tău vei fi atrasă, și el te va stăpâni*⁴.

Vrednică de admirație este deci fecioria, pentru că [este] un bun cu neputință de înstrăinat, locuință liberă, podoabă

---

¹ Și autenticitatea acestei omilii a fost contestată, fiind atribuită de unii lui Leonțiu din Constantinopol. Cât privește data rostirii, din indicațiile furnizate de Sf. Grigorie de Nazianz, trăitor în aceeași perioadă cu Sf. Amfilohie, sărbătoarea aducerii lui Hristos la Templu avea loc, la Constantinopol sau în Capadocia, la aceeași dată cu Nașterea Domnului. În schimb, alte mărturii confirmă existența unei sărbători aparte, cel puțin la Ierusalim, la data de 14 februarie. Cf. Amphiloque d'Iconium, *op. cit.*, vol. 1, pp. 209-210.

² Subiectul fecioriei a fost abordat de mai mulți Sfinți Părinți, ca de exemplu Vasile al Ancirei, Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nyssa etc.

³ Durerile facerii.

⁴ Fc. 3, 16.

ascetică, pentru că [este] mai presus de condiția omenească, pentru că este slobodă de nevoile pe care le antrenează patimile, pentru că intră împreună cu mirele Hristos în camera de nuntă a Împărăției cerurilor. Acestea sunt laudele fecioriei și [mai sunt și altele] asemenea lor.

Însă și căsătoria cinstită⁵ este deasupra oricărui dar pământesc, pentru că [este] copac roditor, plantă preafrumoasă, rădăcină a fecioriei, cultivatoare a mlădițelor raționale și însuflețite, binecuvântare a sporirii lumii, mângâietoare a neamului, creatoare a omenirii, zugrăvitoare a chipului dumnezeiesc, pentru că L-a dobândit pe Stăpânul Care binecuvântează, pentru că primește să poarte toată lumea, pentru că împreună a locuit cu Acela care nu a ezitat să Se întrupeze, pentru că poate spune cu îndrăzneală: *Iată eu și pruncii pe care mi i-a dat Dumnezeu!*⁶ Înlătură căsătoria cinstită și nu vei mai găsi floarea fecioriei! Căci înlăuntrul acesteia și nu în altă parte se culege floarea fecioriei. Și, spunând acestea, nu vrem să stârnim zăzanie între feciorie și căsătorie: pe amândouă le admirăm, pentru că își sunt una alteia trebuincioase. De vreme ce Stăpânul [este] al amândurora proniator, nu facem comparație între ele, căci ambele părți, în toate, sunt legate de frica de Dumnezeu. Căci, fără frica evlavioasă de Dumnezeu, nici fecioria nu este venerabilă, nici căsătoria cinstită.

2. Aceste gânduri mi-au venit în minte din cauza a ceea ce s-a scris în lege și s-a confirmat sub har, ceva ce se spune în sens general, dar care nu se petrece în general, ci s-a împlinit numai în Domnul: mă refer la rodul cel dintâi născut al căsătoriei. Despre ce este vorba? Tocmai l-ai auzit pe evanghelist spunând: *Și când s-au împlinit opt zile ca să taie împrejur pruncul și I-au pus numele Iisus, care fusese spus de înger mai înainte de*

---

⁵ Autorul lămurește, la sfârșitul paragrafului, ce anume înseamnă „căsătorie cinstită”: este acea căsătorie întemeiată pe frica de Dumnezeu.

⁶ Is. 8, 18.

a fi El zămilsit. Și când s-au împlinit zilele curățirii lor, L-au adus la templu și L-au pus înaintea Domnului, precum este scris în legea Domnului, ca tot cel de parte bărbătească care deschide pân-tecele să fie închinat Domnului⁷.

Ai văzut binecuvântarea căsătoriei și cum ceea ce s-a scris în sens general s-a aflat numai la Domnul? [Cuvintele] *tot cel de parte bărbătească care deschide pân-tecele să fie închinat Domnului* fac referire numai la Domnul, și la nimeni altcineva, chiar dacă ele au fost spuse în sens general. Căci toată firea fecio-rească își deschide pân-tecele mai întâi prin însoțire cu un bărbat și apoi naște în acest fel. Însă, în privința Mântuitorului nostru, nu astfel [s-au petrecut lucrurile], ci El Însuși, fără însoțire, a deschis pân-tecele Fecioarei și a ieșit în chip negrăit, astfel încât [cuvintele] *tot cel de parte bărbătească care deschide pân-tecele să fie închinat Domnului* se referă numai la Domnul. Oare sfânt a fost Cain, cel care a pus capăt vieții printr-un sacrilegiu⁸, doar pentru că el a ieșit cel dintâi, înaintea tuturor, din pân-tecele mamei? Oare sfânt a fost Esau, vrăjmașul și moștenitorul sabiei⁹, doar pentru că și el s-a ivit primul din burta mamei¹⁰? Oare sfânt a fost Ruben, cel ce a pângărit patul părintesc¹¹ și a făcut să se reverse asupra lui sentință de blestem¹², doar pentru că și acesta a ieșit primul din sânul roditor al Liei? Nici unul dintre aceștia nu a fost sfânt, toți aceștia au fost pedepsiți. De unde se vede că la Domnul fac referire [cuvintele] *tot cel de parte bărbătească care deschide pân-tecele să fie închinat Domnului*, după cum a spus și Gavriil Fecioarei: *Duhul Sfânt Se va coborî peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri, pentru aceea și Sfântul care Se va naște Se va chema Fiu al lui Dumnezeu¹³.*

⁷ Lc. 2, 21-23.

⁸ Aluzie la uciderea fratelui său, Abel. Cf. Fc. 4, 8.

⁹ Cf. Fc. 27, 40.

¹⁰ Cf. Fc. 25, 25.

¹¹ Cf. Fc. 35, 23.

¹² Cf. Fc. 49, 3-4

¹³ Lc. 1, 35.

7. Acestea sunt profețiile Anei, acestea sunt cuvintele ei preînțelepte, acestea sunt virtuțile văduvei, ale celei cu adevărat văduve, care și-a schimbat viața într-una frumoasă, care și-a trimis bărbatul înainte și L-a primit pe Domnul. *Șapte ani* a trăit cu bărbatul *de la fecioria [ei]*⁴² și, împlinindu-se perioada de șapte ani, în al șaptelea an a încetat conviețuirea cu bărbatul. Frumos a ținut sabatul, frumos a câștigat duminica harului. Rânduiala turturelei⁴³ a urmat Ana: nu și-a dat uitării soțul, nu *și-a călcat credința cea dintâi*⁴⁴, nu a urcat în patul [conjugat] pe vreun nerușinat, nu a pus altuia jugul monogamiei. Avea în pat amintirea celui mort ca și cum ar fi fost viu. Nu și-a pătat vâlul de mireasă, nu a atins-o muștrarea lui Pavel care spune: *Când poftete le îndepărtează de Hristos, vor să se mărite, având osândă că și-au călcat credința cea dintâi*⁴⁵. Cu adevărat vrednică de osândă este cea care a îngropat amintirea soțului cu care a unit-o Dumnezeu, mai ales când există și un copil sau mai mulți, pricină pentru care este cultivată legea căsătoriei.

Iar dacă văduva tânără nu are copii, este firesc ca aceasta, de este stăpânită de dorința de a avea copii, să înceapă a doua căsătorie, pentru că fericitul Pavel a îndemnat și la acest lucru strigând: *Vreau ca văduvele tinere să se căsătorească*⁴⁶. Apoi, arătând care este semnul propășirii celei de-a doua căsătorii, a adăugat spunând: *Vreau ca văduvele tinere să se căsătorească, să aibă copii, să-și vadă de case*⁴⁷. Așadar, adăugarea celei de-a doua căsătorii este legată de nașterea de copii. Iar când tânăra văduvă care s-a îndemnat la căsătorie are deja copii, o astfel de sămânță este inutilă, pentru că mlădițele înzestrate cu rațiune se vor certa între ele.

---

⁴² Lc. 2, 36.

⁴³ Simbol al fidelității.

⁴⁴ I Tim. 5, 12.

⁴⁵ I Tim. 5, 11-12.

⁴⁶ I Tim. 5, 14.

⁴⁷ *Ibidem*.

Omilia III

Cuvântul lui Amfilohie, episcop de Iconium, despre Lazăr cel [mort] de patru zile¹

1. Să luăm aminte iarăși la Evanghelistul Ioan! Căci bine este să cercetăm pârga învierii². Tocmai l-ai auzit spunând: *Cu șase zile înainte de Paști a venit Iisus în Betania, unde era Lazăr, pe care îl sculase din morți*³. Ai văzut pârga învierii preînchipuită în Lazăr, pe care mulțimea credincioasă⁴ a recunoscut-o⁵?

Mulțimile au recunoscut-o, dar arhieriei au batjocorit-o, făcând din săvârșirea minunii pricină de răutate. Într-adevăr, au urât învierea lui Lazăr, căci, după învierea lui, despre care ai auzit [citindu-se], *s-au sfătuit să-l ucidă*⁶. Ai văzut grozăvia urii lor? Pe cel pe care Domnul l-a sculat, ei cugetau să-l ucidă, nefiind conștienți că, chiar dacă l-ar fi ucis, ușor l-ar fi fost Domnului să-l învie din nou pe prietenul Său. S-au sfătuit

---

¹ Unii cercetători au formulat dubii privind paternitatea amfilohiană a acestei omilii, atribuind-o mai degrabă lui Leonțiu, preot din Constantinopol din secolul al VI-lea. Nu se cunoaște data rostirii ei, dar se poate deduce, din ultimul paragraf, unde se face aluzie la ramurile de palmier, că ea a fost ținută fie în sâmbăta ce precede Duminica Floriilor, fie chiar în această zi. Cf. Amphiloque d'Iconium, *op. cit.*, vol. 1, pp. 260-261.

² Aceasta este ideea centrală a omiliei: învierea lui Lazăr o prefigurează pe cea a lui Hristos, fiind o reinterpretare a temei pauliniene din I Cor. 15, 20 (*Hristos a înviat din morți, pârgă celor adormiți*).

³ In 12, 1.

⁴ Se referă la mulțimea iudeilor care au crezut în El.

⁵ Cf. In 12, 9-11.

⁶ In 12, 10.

să-l ucidă pe Lazăr. Nimic nu-i irita atât de mult pe iudei precum învierea lui Lazăr. Era singura minune pe care nu o puteau contesta. Recăpătarea vederii de către orbul din naștere au contestat-o spunând: *El este; [...] nu este el, seamană cu el*⁷. Scularea din morți a fiicei lui Iair⁸ au contestat-o spunând că era adormită și că nu fusese încredințată morții definitive. Învierea unicului fiu al văduvei⁹ au contestat-o spunând că doar părea mort și nu fusese înghițit de tirania morții. Uscarea smochinului¹⁰ au contestat-o spunând că fusese cules și nu uscat de cuvântul Stăpânului. Preschimbarea apei în vin¹¹ au contestat-o spunând că mesenii erau deja beți și nu și-au dat seama ca fusese o glumă. Numai învierea lui Lazăr n-au putut s-o conteste.

Îl știau pe Lazăr: era un bărbat vestit. Îl petrecuseră în cortegiul funerar, văzuseră mormântul pecetluit, le consolaseră pe surorile lui Lazăr, Marta și Maria, precum era obiceiul, la ospățul funerar. Știau că avea exact patru zile de când fusese depus în mormânt și că, după patru zile, mortul se dezmembrează cu totul, carnea se împutinează, oasele se desprind, tendoanele se rup, intestinele se dezintegrează, iar pânțele se lichefiază¹². Știind acestea, atunci când l-au văzut brusc pe Lazăr înviat, teafăr și nevătămat, desăvârșit, ca ieșit de sub strung¹³,

⁷ In 9, 9.

⁸ Cf. Mc. 5, 39.

⁹ Cf. Lc. 7, 12.

¹⁰ Cf. Mt. 21, 19.

¹¹ Cf. In 2, 3.

¹² Descriere foarte realistă a descompunerii corpului uman pe care autorul nu o livrează în mod gratuit, ci pentru a preciza cadrul minunii săvârșite cu Lazăr și pentru a-i sublinia autenticitatea.

¹³ Literal: „au văzut învierea lui Lazăr teafără și nevătămată, desăvârșită, ca ieșită de sub strung”. Amfilohie apelează la o hipalagă pentru a muta accentul de la persoana lui Lazăr la eveniment (învierea). Termenul grec τόφοσ pe care l-am tradus prin „strung” poate avea două sensuri: 1. instrument folosit de tâmplari pentru a trasa cercuri, similar compasului actual; 2. strung, mașinărie care se rotește cizelând și fasonând obiectele, dându-le astfel o formă desăvârșită. Indiferent de sensul de traducere preferat, ideea este aceea că Lazăr, deși în stare de descompunere, la cuvântul Domnului, s-a înfățișat imediat și în stare perfectă.

va învia¹⁹. Te iert, Marta, pentru că ești îmbătată de durere – ca și cum ar fi vrut să-i spună: numindu[-Mă Domn] cineva aflat într-o stare de [astfel de] beție este indus în eroare –, dar când te vei trezi, atunci te vei înțelepți. Căci fratele tău va învia“. Marta însă, folosind și acum cuvinte omeneste, I-a replicat Domnului spunând: *Știu că va învia în ziua cea de apoi*²⁰. Iar Domnul către ea: „Ce tot îndrugi, o, Marta? De ce amâni nădejdea învierii pentru o vreme îndepărtată? Învierea îți vorbește și tu vorbești de înviere? *Eu sunt învierea și viața; cel ce crede în Mine, chiar dacă a murit, va trăi*²¹“.

3. Spunând acestea Domnul, aproape toată cetatea Betaniei a alergat să-L întâlnească pe Domnul, dar nu ca să se mire, ci ca să râdă. Căci nu aveau nici o nădejde că cel mort de patru zile va învia. Ce a făcut, așadar, Domnul? Când a văzut că o mulțime atât de mare aleargă și că sunt [oameni] vrednici și potriviți pentru a da mărturie pentru învierea pe care El avea să o facă, li S-a adresat spunându-le: *Unde l-ați pus pe Lazăr?*²² Oare nu știa locul [Cel ce este] Stăpân al locului? Știa locul, dar a procedat în acest fel pentru ca toți să fie, din nou, siliți să-L urmeze pe Iisus și să devină, văzând învierea cu ochii lor proprii, propovăduitori incontestabili. *Unde l-ați pus?* Iar cei întrebați I-au răspuns: *Vino și vezi!*²³ Și pe când Domnul mergea grăbindu-Se la mormânt, mulțimea care Îl urma se întreba spunând: „De ce vrea Acesta să vadă mormântul lui Lazăr? Dacă este Fiu al lui Dumnezeu, îl va învia. Căci despre cei ce au murit recent și i-a sculat nu avem nici o cunoștință. Așadar, de unde știm că au fost predați morții definitive? Pe acesta îl va învia și vom cunoaște că într-adevăr este Fiu al lui Dumnezeu“.

---

¹⁹ In 11, 23.

²⁰ In 11, 24.

²¹ In 11, 25.

²² In 11, 34.

²³ *Ibidem* .